

جایگاه زن در نظام سیاسی اسلام

آیت الله العظمی محمد اسحاق فیاض
ترجمه‌ی سرور دانش

مؤسسه انتشارات عرفان

تهران، ۱۳۹۳

سرشناسه	: فیاض، محمد اسحاق، ۱۹۳۴ م.
عنوان قراردادی	: موقع المرأة في النظام السياسي الإسلامي.
عنوان و نام پدیدآور	: جایگاه زن در نظام سیاسی اسلام / محمد اسحاق فیاض؛ ترجمه‌ی سرور دانش.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه انتشارات عرفان، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۷۶ ص؛ ۵/۱۴×۲۱/۵ س.
شابک	: ۳۸۰۰۰ ریال: ۹-۳۱-۶۵۸۰-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.	
یادداشت	: این کتاب از وبلاگ حضرت آیت‌الله فیاض به نشانی www.alfayyad.org دریافت شده است.
موضوع	: زنان در اسلام.
موضوع	: زنان - فعالیت‌های سیاسی - جنبه‌های مذهبی - اسلام.
شناسه افزوده	: دانش، سرور، مترجم.
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ج ۲ / ۹ ف / ۱۷۲ / ۲۳۰ BP
رده‌بندی دیوپی	: ۲۹۷/۴۸۳۱:
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۳۳۳۶۱

مؤسسه انتشارات عرفان

● جایگاه زن در نظام سیاسی اسلام

○ نوشته: آیت الله العظمی محمد اسحاق فیاض

○ ترجمه: سرور دانش

○ طراح جلد: باسم الرسام

○ حروفچینی و صفحه‌آرایی: حروفچینی هما (امید سید کاظمی)

○ نوبت چاپ: اول: ۱۳۹۳

○ لیتوگرافی، چاپ و صحافی: طیف نگار

○ شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

○ قیمت: ۳۸۰۰ تومان

○ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۸۰-۳۱-۹

حق چاپ در افغانستان و ایران برای ناشر محفوظ است

نشان

تهران، خیابان سمیه، بین چهارراه دکتر مفتاح و خیابان رامسر، پلاک ۱۱۸، طبقه سوم، واحد ۶

تلفن: ۸۸۳۰۰۲۴۵ فاکس: ۸۸۸۱۱۰۵۳

کابل، چوک دهبوری، چهارراه شهید، کتابفروشی مؤسسه انتشارات عرفان

تلفن: ۷۹۹۳۴۹۷۲۷-۰۰۹۳

بخش در ایران

تهران، خیابان فخر رازی، بالاتر از لبافی‌نژاد، پلاک ۳۳، بخش گزیده

تلفن: ۶۶۴۰۰۹۸۷

فهرست

۷	یادداشت چاپ دوم
۱۱	یادداشت مترجم (چاپ اول)
۱۵	مقدمه
۱۶	زن؛ رهبری، فرماندهی و قضاوت
۲۸	زن و امر به معروف و نهی از منکر
۳۱	زن؛ حاکمیت امت و شورا
۳۹	زن و آزادی‌های عمومی و حقوق اساسی
۴۲	شهادت (گواهی) و رأی زن
۴۴	جایگاه زن و مرد در خانواده و اجتماع
۴۷	نقد چند حدیث
۵۳	نقد دلیل اجماع
۵۷	فلسفه عبادت در اسلام
۶۱	جایگاه قیاس در استنباط
۶۳	تأثیرات استنباط فقهی و شرایط محیطی در حقوق زن
۶۷	زن و مقام افتا و مرجعیت
۶۸	حقوق متقابل زن و شوهر و تعارض آن با حقوق سیاسی و ...
۷۴	صلاحیت حکومت اسلامی در وضع قوانین خاص در مورد حقوق زن
۷۶	خاتمه

یادداشت چاپ دوم

در این یادداشت مختصر لازم است به چند نکته کوتاه اشاره شود:

(۱) هدف اولیه من از ترجمه این کتاب، چاپ و نشر آن نبود و تنها براساس علاقه شخصی و به منظور استفاده علمی و طرح موضوع در حلقات فکری و فرهنگی، به برگردان آن به فارسی اقدام کرده بودم. اما برخی از دوستان، نشر آن را در شرایط فعلی مفید و بلکه ضروری تشخیص دادند و لذا چاپ اول این کتاب در زمستان ۱۳۹۰ در کابل صورت گرفت که به سرعت و به فاصله تنها سه ماه نایاب گردید. دلیل این امر، اهمیت کتاب است. اما این اهمیت ناشی از دو جهت است:

اول اهمیت موضوع کتاب است یعنی جایگاه زن در نظام سیاسی اسلام که از موضوعات روز و مورد توجه از نگاه فقهی، حقوقی و سیاسی است.

دوم اهمیت مؤلف کتاب است. هرگاه دیدگاه‌ها و نظریاتی که در این کتاب مطرح شده، توسط کسی دیگری مطرح می‌شد، چندان اهمیت نمی‌داشت و شاید هم کسی چندان به آن توجه نمی‌کرد اما زمانی که این دیدگاه‌ها یا به تعبیر بهتر فتواها، توسط شخصیتی مطرح می‌شود که اگر از نگاه علمی، سرآمد همه مجتهدان و مراجع تقلید معاصر نباشد، بدون شک یکی از چهره‌های شاخص و از استوانه‌های فقاهاست و اجتهاد هستند، اهمیت موضوع دوچندان می‌گردد.

(۲) در مورد حقوق زن از نگاه درون‌دینی یعنی با تکیه و تأکید بر منابع اجتهاد و استنباط در شریعت اسلام و زمینه‌ها و بسترهای کلامی، تاریخی و سیاسی آن، در میان ده‌ها فتوا و نظریه، چهار دیدگاه اصلی قابل توجه است:

اول- برابری کامل زن و مرد در همه عرصه‌ها.

این دیدگاه که توسط برخی از روشنفکران مسلمان مطرح شده، تا حد خروج از مرزهای دینی، پیش رفته و به تفکر لیبرال دموکراسی غرب و معیارهای حقوق بشری مندرج در معاهدات و کنوانسیون‌های بین‌المللی و اندیشه تساوی جنسیتی و چندر نزدیک‌تر است.

دوم- محرومیت زن از حقوق سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.

این دیدگاه که با رویکرد منفی، از سوی برخی از حلقات و جریان‌های فکری و سیاسی در جهان اسلام مطرح شده، ستم و تبعیض آشکاری را بر زن تحمیل می‌کند و در دنیای امروز یک نوع برخورد غیر منطقی، غیر عقلانی و حتی غیر قابل تحمل تلقی می‌گردد.

سوم- رویکرد میانه و نظریه رایج در فقه شیعه و سنی. در کنار افراط و

تفریط دو دیدگاه اول و دوم، در دیدگاه سوم، نکات زیر مورد توجه می‌باشد:

۱. زن و مرد در جوهره انسانی و ارزش‌های بشری با هم برابرند.
۲. زن و مرد از نظر ارزش‌های دینی و ایمانی، تقوا و تکالیف دینی و عبادی با هم برابرند.
۳. اما در برخی از مسایل فقهی مانند: شهادت، حق طلاق، ارث و دیه بین زن و مرد تفاوت‌هایی وجود دارد.
۴. همچنین زن نمی‌تواند ریاست عالیه دولت (ولایت عامه)، مقام قضاوت و مقام افتا یعنی مرجعیت سیاسی، مرجعیت قضایی و مرجعیت دینی را به عهده بگیرد.

چهارم- رویکرد نوگرایانه دینی در فقه زن.

این رویکرد در این کتاب دیده می‌شود. حضرت آیت‌الله العظمی فیاض در این کتاب کوچک و کم‌حجم، دیدگاه نوی را مطرح کرده که در میان فقها کاملاً بی‌نظیر و بی‌سابقه است. در این دیدگاه - برخلاف دیدگاه مشهور یعنی نظریه سوم که پیشتر ذکر شد - به عهده گرفتن تمام سمت‌های سیاسی و دینی که ۱۸ مورد آن در متن سؤال‌ها و جواب‌ها، ذکر گردیده است و حتی به عهده گرفتن سه سمت رهبری دولت، قضاوت و افتا یا مرجعیت دینی برای زن مجاز شمرده شده است.

مبنای اصلی این نظریه این است که از نگاه فقهی، تفاوت‌های حقوقی و فقهی بین زن و مرد را تنها در صورتی می‌توان پذیرفت که دلیل معتبر شرعی به صورت نص یا ظهور، بر اثبات آن وجود داشته باشد و گرنه موضوع، داخل در قلمرو منطقه فراغ یا اباحه خواهد بود و منطقه فراغ یک عنصر متغیر، متحرک، پویا و سیال است که با تغییر شرایط زمان و مکان قابل تغییر می‌باشد.

براساس مبنای فوق چنین استدلال شده که در مورد به عهده گرفتن سمت‌های عالی رتبه سیاسی و دینی توسط زن، هیچ نوع مانع صریح و واضح شرعی و فقهی وجود ندارد و دلایلی که از کتاب و سنت و اجماع و غیره ادعا شده، از نگاه سند یا دلالت و شرایط استدلال فقهی نارسا است و تفاوت‌های بین زن و مرد، موارد بسیار محدودی دارد که در چند مسأله خاص فقهی در شریعت بیان شده و موارد دیگر را شامل نمی‌گردد.

از سوی دیگر علاوه بر نقد ورد دلایل ادعا شده، اصول و قواعدی در این کتاب مورد استناد قرار گرفته که در تأیید این رویکرد نوگرایانه و در نحوه برخورد با حقوق زن و استنباط احکام آن از ادله، بسیار مهم و قابل توجه و تأثیرگذار است، از آن جمله:

۱. پیروان یک شریعت اعم از زن و مرد در تکالیف و حقوق با هم اشتراک دارند و با هم برابر هستند و احکام شریعت، به گروه یا افراد خاصی اختصاص ندارد مگر به خاطر اختصاص موضوع.

۲. مخاطب خطابات قرآنی، مردم (ناس) و انسان است نه گروه و جنسیت خاص و اصطلاح «امت» در متون دینی هم شامل مرد و زن است. همچنین فلسفه بعثت پیامبر اکرم (ص) این است که برای همه مردم مبعوث شده و رحمت برای همه عالمیان است. (نگاه کنید به: جواب سؤال چهارم).

۳. زن و مرد در حقوق اساسی و آزادی‌های عمومی برابر هستند و در برخورداری از این حقوق هیچ نوع تفاوت و تبعیضی بین آنان وجود ندارد. (نگاه کنید به جواب سؤال ششم).

۴. دو عرصه خانواده و اجتماع را نمی‌توان به همدیگر مقایسه کرد. در عرصه خانواده ممکن است تفاوت‌هایی در موقف مرد و زن وجود داشته باشد اما در

عرصه اجتماع این تفاوت وجود ندارد. به عبارت دیگر قلمرو حقوق خانواده با قلمرو حقوق اساسی و حقوق مدنی و اجتماعی کاملاً متفاوت است.

۵. حکومت اسلامی کاملاً صلاحیت دارد که در مورد حقوق خانواده در عرصه منطقه فراغ و قلمرو مباحات، قانونگذاری نماید و مطابق به شرایط زمان و مصالح جامعه، قوانین مناسب را وضع نماید. (نگاه کنید به سؤال بیست و پنجم).

با توجه به قواعد و اصول فوق، زن و مرد در عرصه اجتماع و سیاست و فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی از استعداد، توانایی، آزادی و حقوق کامل و برابر برخوردار هستند و هیچ مانع شرعی در این مورد وجود ندارد. تنها موضوع مورد تأکید در این دیدگاه این است که زن حجاب، عفاف، متانت، نجابت، شخصیت و حیثیت انسانی و اسلامی خود را در همه عرصه‌ها و در تمام فعالیت‌ها باید حفظ نماید و خدمت به اسلام و تأمین توازن و عدالت اجتماعی را هدف خود قرار دهد.

۳) اکنون که زمینه چاپ دوم این اثر، فراهم شده است، بسیار بجا بود که متن ترجمه، یک بار دیگر مرور و حداقل بارهای از نواقص و کاستی‌های ادبی، رفع می‌شد و یا توضیحات بیشتری در پاورقی‌ها افزوده می‌گردید. اما این فرصت و توفیق برایم میسر نشد و تنها به تصحیح برخی از اغلاط و اصلاح موارد جزئی اکتفا گردید و امیدوارم در چاپ‌های بعدی این مأمول برآورده گردد. در پایان از مؤسسه انتشارات عرفان، به خاطر چاپ مجدد این اثر گرانسنگ فقهی و حقوقی صمیمانه سپاسگذاری می‌کنم.

سرور دانش - کابل

۲۳ جوزای ۱۳۹۱ برابر با ۲۱ رجب ۱۴۳۳